

ZNAKOSLED

II. část

OPAKOVÁNÍ

- ČZJ má **volný znakový řád** (nikoli libovolný) – existují určitá pravidla řazení znaků, aby byla výpověď smysluplná a snadno čitelná.
- Znakový řád se též odvíjí od mluvčího, který svým výběrem pořadí znaků sděluje doplňující informace (dává najevo, která část výpovědi je pro něj podstatná – subjekt x objekt).

OPAKOVÁNÍ

- V závislosti na aktuálním členění výpovědi rozlišujeme **objektivní pořadí** a **subjektivní pořadí**.
- **Objektivní pořadí**
 - 1. místo východisko výpovědi = **téma** (topic) – část výpovědi, která je známá ze situace nebo z předchozích souvislostí, zajišťuje návaznost a soudržnost textu,
 - 2. místo jádro výpovědi = **réma** (comment) – hlavní část výpovědi, která je nová a vyjadřuje klíčová sdělení, podává novou informaci.
 - ČZJ nejčastěji užívaná forma (topic – comment).
- **Subjektivní pořadí**
 - 1. je réma, poté následuje téma = **tematizace rématu** (topikalizace). Nejprve se zadá nová informace, která je předsunutou rémou (obvykle předsunutý objekt) a která je v centru naší pozornosti.
 - Příklad: Minulý týden jsem umyl auto.
MINULÝ TÝDEN – JÁ – AUTO – MÝT (KLF držení hadru). – běžná výpověď popisující určitý proběhnutý děj.
AUTO – MINULÝ TÝDEN – JÁ – MÝT (KLF držení hadru). – auto na prvním místě – subjektivní zdůraznění.

OPAKOVÁNÍ

- Podle postavení znaků ve větě lze věty rozdělit do tří skupin:
 - **Věty s převratitelnou strukturou** – objekt vykonává nějakou činnost/aktivitu nebo je nečinný, agens (konatel, činitel děje) a patient (nositel děje, který je dějem nějak zasažen) jsou zaměnitelné, subjekt může být objektem a naopak, př. Žena česala dívku. ŽENA – INDEX JI – DÍVKA – ČESAT.
 - **Věty s nepřevratitelnou strukturou** – agens a patient jsou nezaměnitelné, agens může být pouze subjektem, obráceně by věta nedávala smysl, př. Chlapec jí polévku. CHLAPEC – JÍST – POLÉVKA – JÍST (KLF držení lžice).
 - **Věty s existenciální strukturou** – vztah mezi subjektem a objektem je vyjádřen v prostoru, př. Žena sedí na postel. POSTEL – ŽENA – SEDĚT (KLF).

ZNAKOSLED - SLOVESA

- Podobně jako v cizích ZJ existuje v ČZJ tendence klást sloveso na konec výpovědi.
- Za základní typ slovosledu se považuje slovosled S-O-V (subjekt-objekt-sloveso).
- S-O-V(klf)
- S-V-O-V(klf) – např. CHLAPEČ JÍST POLÉVKA JÍST(klf)

ZNAKOSLED - SLOVESA

- Předmětem je výsledek děje -> je možné klást předmět i za sloveso (*v případě ještě nevzniklého objektu, který je teprve vytvářen, tzn. ještě neexistuje*). ZAPÁLIT OHEŇ, PÉCT KOLÁČ.
- Pokud takový významový vztah neexistuje, je třeba dodržet pravidlo o postavení slovesa za objektem. Např. JÍDLO ZABALIT, TELEFON VIDĚT, KOLÁČ SNÍST.
- Sloveso může v některých větách inkorporovat ještě **druhý nevyjádřený předmět** (*obvykle nástroj, kterým je činnost vykonávána*). CHLAPEC POLÉVKA JÍST(KLF). DÍVKA ZRCADLO UTÍRAT(KLF).

ZNAKOSLED SE ZNAKEM TYP

- Pokud je užito více znaků vyjadřujících vlastnosti, můžeme je vyjádřit dvojitým způsobem:
 - 1) bezprostředně za podstatným jménem: sladké červené jablko JABLKO – ČERVENÉ – SLADKÉ,
 - 2) s použitím znaku TYP, které blíže specifikuje vlastnost podstatného jména: sladký kokosový dort DORT – SLADKÝ – TYP – KOKOSOVÝ (stejně tak může být dort ořechový, čokoládový aj. – bližší specifikace)

ZNAKOSLED VE SLOŽENÝCH OZNAMOVACÍCH VĚTÁCH

- Ve složených větách je též nutné postupovat systematicky, aby adresát porozuměl sdělení výpovědi (např. pevně dané místo, čas aj.).
 - Nemohl jsem jít na koupaliště, protože jsem byl nemocný. KOUPALIŠTĚ – JÍT – NEMOHL – DŮVOD – NEMOCNÝ – JÁ – BYLO.
- Pokud je ve složené větě podmínka, je ta část výpovědi, která ji nese, signalizována nakloněním těla dopředu a zvednutým obočím a svráštělým čelem. Ve druhé části je mluvčího tělo a mimika vrátí do neutrální pozice.
 - Pokud bude venku odpoledne pršet, budeme muset výlet zrušit. VENKU – PRŠÍ – ODPOLEDNE (rétorická otázka) – VÝLET – ZRUŠIT – MUSET.

ZNAKOSLED V OTÁZKÁCH

- Pro vyjádření otázek je nezbytné použít nemanuální prostředky (mimiku). Bez nich nebude věta srozumitelná.
- Znaky ve funkci tázacích výrazů se mohou vyskytovat na různých místech ve větě:
 - Na začátku: Kde bydlíš? KDE (otázka) – BYDLÍŠ.
 - Na konci: Odkud to víš? VĚDĚT – ODKUD (otázka).
 - Na začátku a na konci („závorkování“): Kdo se ti líbí? KDO (otázka) – LÍBIT – KDO (otázka).
 - Někde uprostřed: Z jakého důvodu jsi to udělal? TY – UDĚLAT – JAKÝ (otázka) – DŮVOD.

ZNAKOSLED V OTÁZKÁCH

- V ČZJ můžeme rozlišit tři základní skupiny otázek:
 - **otázka zjišťovací** - tazatel žádá na adresátovi potvrzení nebo popření platnosti jejího obsahu, zpravidla na ni odpovídáme ANO/NE,
 - **otázka doplňovací** – tazatel požaduje od adresáta doplnění informací,
 - **otázka vylučovací** – tazatel se ptá na více možností (nabízí varianty odpovědi), adresát na ni odpovídá částí položené otázky.

ZNAKOSLED V OTÁZKÁCH

- **Otázka zjišťovací** – na posledním místě zpravidla bývá sloveso, modální sloveso nebo příslovce. Při otázkách zjišťovacích tvoří nemanuální složku obočí tázavě zvednuté nahoru a přisunutí brady k tělu.
 - Půjdeš večer do kina? VEČER – KINO – PŮJDEŠ?
 - Viděl jsi film Troja? FILM – JMÉNO – TROJA – VIDĚL?
 - Můžeme se sejít až zítra? SPOLU – ZÍTRA – SEJÍT – MŮŽU?
 - Umíš hrát na kytaru? KYTARA (KLF) – UMÍŠ?
 - Poslal jsi už dopis babičce? DOPIS – BABIČKA – POSLAT – UŽ?
 - Miluješ mě ještě? MILUJEŠ – MĚ (INDEX) – DÁL?

ZNAKOSLED V OTÁZKÁCH

- **Otázka doplňovací** – tázací zájmeno zpravidla na konci věty. Někdy tazatel po tázacím slovu artikuluje zájmenný znak (např. TY), aby navázal kontakt s adresátem. Při otázkách doplňovacích tvoří nemanuální složku sraštělé obočí a mírné naklonění hlavy na stranu.
 - Koho půjdeš navštívit? TY – NÁVŠTĚVA – KDO?
 - Proč jsi včera nebyl ve škole? VČERA – TY – ŠKOLA – NEBYLO – PROČ?
 - Kam pojeděš letos na dovolenou? LETOS – DOVOLENÁ – POJEDE – KAM?
 - Co se stalo? STALO – CO?

ZNAKOSLED V OTÁZKÁCH

- **Otázka vylučovací** – při nabízení možností se hlava střídavě naklání (levá – pravá), aby bylo adresátovi jasné, že má zvolit některou z variant. Je možné se setkat s větami, kde po výčtu variant následuje znak CO.
 - Tvoji rodiče jsou slyšící, nebo neslyšící? RODIČE – TVOJI – SLYŠÍCÍ/NESLYŠÍCÍ?
 - Chceš kávu, nebo čaj? KÁVA/ČAJ – CHCEŠ – CO?
 - Je znakový jazyk mezinárodní, nebo není? ZNAKOVÝ JAZYK – V TOM (SZ) – MEZINÁRODNÍ – ANO/NE?
 - Půjdeš na procházku, nebo si budeš doma číst? TY – PROCHÁZKA/DOMA – ČÍST – BUDEŠ – CO?

ZNAKOSLED V PŘACÍCH VĚTÁCH

- Prací výrazy jsou zpravidla nahrazeny slovesy (nejčastěji na začátku věty). Důležitá je nemanuální složka, která zvýrazní přání mluvčího.
 - Kéž by napadl sníh o Vánocích. DOUFAT – VÁNOCE – SNÍH – PADAT – BUDE.
 - Kdyby tak zapršelo. DOUFAT – PRŠÍ.
 - Kdyby už tak byly Vánoce. VÁNOCE – UŽ – CHCI.
 - Kéž by nás mohli navštívit. RÁD – NÁVŠTĚVA – K NÁM.
 - Kéž by byl přijat na vysokou školu. PŘEJI – ON – ŠKOLA – VYSOKÁ – Povedlo – PŘIJAT.

ZNAKOSLED V ROZKAZOVACÍCH VĚTÁCH

- Slovesa v rozkazovacích větách zpravidla na konci. Důležitá nemanuální složka.
 - Počkej před školou! ŠKOLA – KLF – POČKAT!
 - Udělej úkoly! ÚKOL – PSÁT – BĚŽ!
 - Prosím, abyste nikam nechodili! PROSÍM – CHODIT – NE!
 - Podej mi tu knihu! KNIHA – TU – PODAT!

CVIČENÍ

Vše, co říkala, byla pravda. Koho jsi viděl? Byl jsi v Anglii dvakrát, nebo třikrát? Mám dát babičce k narozeninám láhev červeného vína? Bud' zticha! Dívám se na zprávy. Kéž bych byla na tvém místě. Jestli bude špatné počasí, nebude chtít řídit. Přestaňte se hádat! Včera jsem šel k lékaři, protože jsem potřeboval potvrzení. Co budeš dělat, když vyhraješ milion? Rád se dívám na televizi, ale raději čtu knihy. Proč je dnes schůze? Kéž by tak ještě přišel Karel. Tohle se nemělo stát!

POUŽITÉ ZDROJE

- KUČERA, Pavel. *Znakosled v českém znakovém jazyce*. Učební materiál dostupný na [www](http://www.https://is.muni.cz/el/1441/podzim2012/SPLBK_KSP1/um/Znakosled_od_Mgr._BcA._Pavla_Kucery_.pdf):
[https://is.muni.cz/el/1441/podzim2012/SPLBK_KSP1/um/Znakosled od Mgr. BcA. Pavla Kucery .pdf](https://is.muni.cz/el/1441/podzim2012/SPLBK_KSP1/um/Znakosled_od_Mgr._BcA._Pavla_Kucery_.pdf).
- VOJTECHOVSKÝ, Roman. *Slovosled (znakosled) českého znakového jazyka*. Učební materiál dostupný na [www](http://www.https://is.muni.cz/el/cus/podzim2013/SPUSZJ/um/Slovosled_znakosled_CZJ.pdf):
[https://is.muni.cz/el/cus/podzim2013/SPUSZJ/um/Slovosled znakosled CZJ.pdf](https://is.muni.cz/el/cus/podzim2013/SPUSZJ/um/Slovosled_znakosled_CZJ.pdf).
- KUBIŠTOVÁ, Jitka. *Výzkum slovosledných tendencí v českém znakovém jazyce*. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. 2013. Vedoucí práce Mgr. Eva Lehečková, Ph.D.
- HRONOVÁ, Anna. *Poznáváme český znakový jazyk III (Tvoření tázacích vět)*. Dostupné na [www](http://dspace.specpeda.cz/bitstream/handle/0/702/113-123.pdf?sequence=1&isAllowed=y):
<http://dspace.specpeda.cz/bitstream/handle/0/702/113-123.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.